

Kurtág György
Samuel Beckett
Végjáték

Jelenetek és monológok
Opera egy felvonásban

2010–2017

Saint André de Cubzac: 2010–2015
BMC [Budapest Music Center]: 2015–2017

*„...tanárom, Farkas Ferenc,
és barátom, Blum Tamás emlékére,
akik fiatal koromban megtanították
nekem az opera alapjait.”*

Kolozsvári Grandpierre Emil
fordítását felfrissítette és a szerzővel
egyeztetve az operához adaptálta
Fazekas Gergely

A prológusként elhangzó,
Roundelay című Beckett-vers magyar
változatának alapja Imreh András fordítása

SZEREPLŐK:

HAMM (bassz-bariton)

CLOV (bariton)

NELL (mezzoszoprán)

NAGG (buffo tenor)

A Kurtág Györgytől származó betoldások
és színpadi utasítások kékkel szedve.

1.

PROLÓGUS/I

[Fény: teljes sötét. Kísértetiesen]

PROLÓGUS/II

KÖRTÁNC

NELL

[Fény: reflektor Nellre (csak a fejére), a többi sötét]

a part mentén

a nap végén

lépésneszek

soká neszek

míg egyszer csak: állj!

és semmi nesz

a part mentén

sokáig semmi nesz

míg egyszer csak: lépj!

lépésneszek

soká neszek

a part mentén

a nap végén

[A reflektor fokozatosan elsötétedik.]

[Átvezetés]

2.

CLOV PANTOMIMJA

Függöny. Bútorozatlan szoba. Szürkés fény. A jobb és bal oldali falon hátrébb, magasan, egy-egy szűk kis ablak, behúzott függönnyel. Jobbra elöl ajtó. Az ajtóhoz közel kép lóg a falnak fordítva. Balra elöl, ócska lepedővel letakarva két kuka egymás mellett. Középen, ócska lepedővel letakarva, gurulós fotelben ül Hamm.

[Nyitány]

A mozdulatlan Clou a szék mellől nézi Hammot. Arca nagyon vörös. Odamegy a bal oldali ablak alá. Merev, imbolygó járás. Fejét hátravetve a bal oldali ablakra néz. Fejét elfordítja, a jobb oldali ablakra néz. Odamegy a jobb oldali ablak alá. Fejét hátravetve a jobb oldali ablakra néz. Fejét elfordítja, és a bal oldali ablakra néz. Kimegy, rögtön visszajön egy kislétrával, a bal oldali ablak alá állítja, fölmászik rá, elhúzza a függönyt. Lemászik a létráról, hat lépést tesz a jobb oldali ablak felé, visszamegy a létráért, a jobb oldali ablak alá állítja, fölmászik rá,

elhúzza a függönyt. Lemászik a létráról, három lépést tesz a bal oldali ablak felé, visszamegy a létráért, a bal oldali ablak alá állítja, fölmászik rá, kinéz az ablakon. Kurta nevetés. Lemászik a létráról, egy lépést tesz a jobb oldali ablak felé, visszamegy a létráért, a jobb oldali ablak alá állítja, fölmászik rá, kinéz az ablakon. Kurta nevetés. Lemászik a létráról, elindul a kukák felé, visszamegy a létráért, fölemeli, meggondolja magát, leteszi, a kukákhoz megy, lehúzza róluk a lepedőt, gondosan összehajtja és a karjára teríti. Fölemeli az egyik kuka tetejét, fölé hajol és belenéz. Kurta nevetés. Visszateszi a kuka tetejét. Ugyanez a másik kukával. Odamegy Hammhoz, lehúzza róla a lepedőt. Gondosan összehajtja és a karjára teríti. Hamm házikabátot és pileólust visel, arcán nagy, vérfoltos zsebkendő,-nyakában síp, térdén takaró, lábán vastag zokni. Mintha aludna. Clov nézi. Kurta nevetés. Az ajtóhoz megy, megáll, megfordul, szemügyre veszi a színpadot, a nézőtér felé fordul.

3.

CLOV ELSŐ MONOLÓGJA

CLOV [*merev tekintettel, színtelen hangon*]
Vége, vége van, vége lesz, **talán...** talán vége lesz, **hamarosan vége lesz.** [*Szünet*] Szem szemre hull, egyik a másikra, aztán egy nap, **egy szép nap** hirtelen ott egy halom, egy kicsi halom, a lehetetlen halom. [*Szünet*] Engem már nem büntethetnek meg. **Soha többé!** [*Szünet*] Megyek a konyhámba, [*gyorsan, izgatottan lélegezve*] három méterszer három méterszer három méter, ott várom, hogy sípoljon... **három... szor... három... szor... három...** Csinos arányok, az asztalra könyöklök, nézem a falat, miközben várom, hogy sípoljon.

4.

HAMM ELSŐ MONOLÓGJA

Clov egy pillanatig mozdulatlan. Aztán kimegy. Mindjárt vissza is jön, felveszi a létrát és kiviszi. [*Szünet*] Hamm megmozdul. Ásít a zsebkendő alatt. Leveszi a zsebkendőt az arcáról. Arca nagyon vörös. Fekete szemüveget visel.

HAMM

Ááá... [*ásítások*] ááá... Rajtam a sor. [*Szünet*] Nekem kell lépnem. [*A széttárt zsebkendőt kinyújtott karral maga előtt tartja*] Vén rongy! [*Leveszi a szemüvegét, megtörli a szemét, arcát, megtörli a szemüvegét, ismét felteszi, gondosan összehajtja a zsebkendőt, és finoman házikabátja felső zsebébe helyezi. Torkát köszörüli, összeilleszti ujjbegyeit*] Lehet-e... [*Ásítások*] ...az enyémnél magasztosabb nyomorúság? Kétségkívül. Máskor. De manapság...? [*Szünet*] Apám? [*Szünet*] Anyám? [*Szünet*] A...

kutyám? *[Szünet]* Ó, nem bánom, hadd szenvedjenek, ahogy az ilyen lények szenvedni képesek. De ez vajon azt jelenti, hogy szenvedéseink összemérhetőek? Kétségkívül. *[Szünet]* Nem, minden ab... *[ásítás]* ...szólút. *[Büszkén]* Minél jelentősebb valaki, annál telítettebb. *[Szünet, komoran]* És annál üresebb. *[Szímatol]* Clov! *[Szünet]* Nem, egyedül vagyok. *[Szünet]* Micsoda álmom... álmok! Azok az erdők! ...*azok az erdők...* *[Szünet]* Elég, ideje, hogy vége legyen, itt a menedékekben is. *[Szünet]* És mégis, habozok, habozok, hogy befejezzem-e. Igen, úgy van, ideje, hogy vége legyen, és mégis habozok, hogy... hogy... hogy... *[ásítva]* befejezzem-e. *[Ásítva]* Ó la, la, mi nem jut eszembe, jobban tenném, ha lefeküdnék. *[Sípol. Clov rögtön belép. Megáll a fotel mellett.]* Bebüdösíted a levegőt! *[Szünet]* Készíts elő, le akarok feküdni.

CLOV
Most keltettelek fel.

HAMM
No és?

CLOV
Nem kelhetlek fel, és fektethetlek le öt percenként, dolgom van. *[Szünet]*

[Teljes sötét]

[...]

5. KUKÁK

HAMM
Közeledik a...
[Hátraveti a fejét a fotel támlájára, mozdulatlan marad.]

Nagg ráver a másik kuka fedelére. [Szünet] Erősebbet üt. A kuka fedele fölemelkedik, föltűnnek Nagg kezei a kuka peremébe kapaszkodva, aztán föltűnik a fej. Hálósipka. Arca nagyon sápadt.

NELL
Mi az, kisöreg? *[Szünet]* Kufircolni akarsz?

NAGG
Aludtál?

NELL *[fáradtan]*
Ó, nem.

NAGG
Csókolj meg.

NELL
Nem megy.

NAGG
Próbáljuk meg.

A két fej gyötrelmesen közeledik egymás felé, nem sikerül érintkezniük, eltávolodnak egymástól.

NELL *[undorral]*
Mire jó ez a komédia napról napra, he...?
[Szünet]

NAGG
Kiesett a fogam.

NELL
Mikor?

NAGG
Tegnap még megvolt.

NELL *[ellágyulva]*
Ó, a tegnap!

Gyötrelmesen egymás felé fordulnak.

NAGG
Látsz engem?

NELL
Rosszul. És te?

NAGG
Mi?

NELL
Látsz engem?

NAGG
Rosszul.

NELL
Annyi baj legyen, annyi baj legyen.

NAGG
Ezt ne mondd! **Ezt ne mondd!** *[Szünet]* Romlott a látásunk.

NELL
Igen. *Annál jobb. [Szünet]*

Elfordulnak egymástól.

NAGG
Hallasz engem?

NELL
Igen. És te?

NAGG
Igen, *hallak. [Szünet. Ünnepelesen]* A hallásunk nem romlott.

NELL *[kellemetlen árnyalatú, agresszív, éles hangon]*
A micsodánk?

NAGG *[nyúzottan, tompán, mint egy megvert kutya]*
A hallásunk.

NELL
Nem. *Nem romlott. [Szünet. Ridegen, még mindig a kellemetlen árnyalattal]* Akarsz még valamit mondani?

[A BALESET]

NAGG
Emlékszel...

NELL
Nem.

NAGG
A tandembicikli-balesetre, ami legyalulta mind a négy lábunkat.

Nevetnek.

NELL *[álmódzásba merülve]*
Az ardennes-i erdőben történt.

Halkabban nevetnek.

NAGG
Sedanból jövet.

Még halkabban nevetnek. [Szünet]

NAGG
Fázol?

NELL
Igen, nagyon. És te?

NAGG
Megfagyok. *[Szünet]* Vissza akarsz bújni?

NELL
Vissza.

NAGG
Akkor bújj vissza. *[Nell nem mozdul]* Miért nem bújsz vissza?

NELL *[távolról]*
Nem tudom. *[Visszhangszerűen]* Nem... tu... dom.

[Szünet]

NAGG
Kicszerélték a fűrészporodat?

NELL
Ez nem fűrészpor. *[Szünet. Fásultan]* Nem lehetnél egy kicsit pontosabb, Nagg?

NAGG
Akkor a homokodat. *[Kissé ingerülten]* Fontos ez?

NELL
Fontos.

[Szünet]

NAGG
Régebben fűrészpor volt.

NELL
Bizony.

NAGG
Most pedig homok. *[Szünet]* A tengerpartról. *[Szünet. Hangosabban]* Most pedig homok, amit a tengerpartról hoz.

NELL
Bizony, bizony.

NAGG
A tiédet kicszerélte?

NELL
Nem.

NAGG

Az enyémet sem. *[Szünet]* Rá kell üvölni! *[Szünet. Előveszi a kétszersültet]* Kérsz egy falatot?

NELL

Nem. *[Szünet]* Mit?

NAGG

Kétszersültet. Félretettem neked a felét. *[A kétszersültre néz. Büszkén]* A háromnegyed részét. Neked. Tessék. *[Felé nyújtja. Féltéken]* Nem kell? *[Szünet. Gyötrődve, fojtottan]* Baj van? *[Kétségbeesetten]* Nell!

HAMM *[unottan]*

Hallgassatok már, hallgassatok el, nem hagytok aludni! *[Szünet]* Beszéljetek halkabban! *[Szünet]* Ha álmodnék, talán még szeretkeznék is. Az erdőbe mennék. Látnám... az eget, a földet. Futnék. Üldöznének. Elmenekülnék. *[Szünet]* Természet! *Természet!* *[Szünet]* Valami csöpög a fejemben. *[Szünet]* Egy szív, egy szív dobog a fejemben. *[Szünet]*

NAGG *[halkan]*

Hallottad? *[Mutatóujjával felfelé mutat. Érzelmösen túloz]* Egy szív dobog a fejében! *[Óvatosan vihorászik.]*

NELL

Az ilyen dolgokon nem szabad nevetni, Nagg. Miért nevetesz rajtuk mindig? *Mindig, mindig, mindig? Mindig...*

NAGG

Ne olyan hangosan, Nell!

NELL *[nem halkítva a hangját]*

Semmi sem olyan mulatságos, mint a nyomorúság, elismerem. Csakhogy...

NAGG *[megbotránkozva]*

Ó!

NELL *[továbbra sem halkítva a hangját]*

Igen, igen, nincs komikusabb dolog a világon. És mi kacagunk rajta, kacagunk tiszta szívünkéből, az elején. Csak hát ez mindig ugyanaz. Igen, épp olyan, mint egy jó sztori, amit túl gyakran mondanak el, tudjuk, hogy jó, de már nem nevetünk rajta. *[Szünet]* Akarsz még valamit mondani?

NAGG

Nem.

NELL
Gondold csak végig. *[Szünet]* Akkor most itt hagylak.

NAGG *[félénken]*
Nem akarod a kétszersülted? Félreteszem neked. *[Szünet]* Azt hittem, itt hagysz.

NELL
Itt hagylak.

NAGG *[gyerekesen]*
Előbb még megvakarnál?

NELL
Nem. *[Szünet]*

[...]

NAGG
Tegnap még megvakartál ott.

NELL *[ellágyulva]*
Ó, a tegnap!

[...]

NAGG *[aggódba]*
Még sírsz?

NELL
Próbáltam. *[Szünet]*

HAMM *[halkan]*
Valami csöpög a fejemben... Valószínűleg egy kis véna. *[Szünet]*

NAGG *[suttogva]*
Mit mondott?

NELL
Valószínűleg egy kis véna.

NAGG
Mit jelenthet ez? *[Szünet. Megvetően nevetve]* Semmit se. *[Szünet]* Elmondom neked a szabó történetét.

NELL
Minek?

NAGG
Hogy felvidítsalak.

NELL [*panaszosan*]

Nem vicces.

NAGG

Mindig megnevettetett. [*Szünet*] Első alkalommal azt hittem, behalsz.

NELL

A *tavon...* a Comói-tavon voltunk. [*Szünet*] Egy áprilisi délután. [*Szünet*] Elhiszed?

NAGG

Mit?

[KIS MONDÓKA]

NELL

Hogy a Comói-tavon csónakáztunk. [*Szünet. Hízalgően*] Egy áprilisi délután... *egy április délu...*

NAGG [*álmodozva*]

Előző nap volt az eljegyzésünk.

NELL

Az eljegyzésünk... *igen, az eljegyzésünk.*

NAGG

Annyira neveltél, hogy felborultunk miattad. Bele is fulladhattunk volna.

NELL [*csendesen*]

Azért történt, mert annyira boldog voltam.

NAGG [*sietve*]

De nem, de nem, *de nem*, a történetem miatt.

NELL [*még mindig mintha álmodna*]

Azért...

NAGG

Itt a bizonyíték, még mindig nevensz rajta. Minden alkalommal.

NELL

Mély volt, nagyon mély. És látszott az alja. Olyan fehér. Olyan tiszta.

NAGG

Olyan, olyan, Nell, olyan, olyan, a tó, olyan... De a történetem...

DAL

A világ és a nadrág

[Poldy Bloom egy zsidó-ír-skót balladát énekel]

NAGG

Hallgasd meg még egyszer. [A mesélő hangján] Egy angolnak... [Angol arcot vág. Ismét saját arccal] ...sürgősen kellett egy csíkos nadrág, újévre, elmegy hát a szabójához, aki mértéket vesz róla. [A szabó vékony hangján] „Nohát ezzel készen volnánk, jöjjön vissza négy nap múlva, s megkapja a nadrágot.” [Az angol hangján] Jól van. [A mesélő hangján] Négy nap múlva. [A szabó mekegő hangján] „Sorry, jöjjön vissza [mutatóujját felemeli és úgy tartja] egy hét múlva, [már-már vidáman] az ülepét elrontottam.” [Az angol hangján] Jól van, nem gond, az ülep, az nem könnyű. [A mesélő hangján] Egy hét múlva. [A szabó hangján] „Bocsánat, bocsánat, jöjjön vissza tíz nap múlva, a két láb között elrontottam.” [Az angol hangján] Jól van, rendben, a két láb között kényes. [A mesélő hangján] Tíz nappal később. [A szabó hangján] „Resteltem, jöjjön vissza [elgondolkozik] két hét múlva, [suttogva, mutatóujját felemelve] a sliccet elfuseráltam.” [Az angol még mindig nyugodt hangján] Jól van, végtére is egy szép slicc, az fifikás. [Szünet. Rendes hangon] **Nem!** Rosszul adom elő. [Szünet. Gyászosan] Egyre rosszabbul adom elő ezt a történetet. [Szünet. A mesélő hangján.] Végül is röviden, hogy egyik szavamat a másikba ne öltsem, íme, virágvasárnap, és a szabó elszúrja a gomblyukakat. [A kuncsaft arca, majd hangja.] „Goddam Sir, **Goddam**, na ne, végtére is ez mégis csak gyalázat! [A visszafojtott csend robbanása] Hat nap alatt, érti uram, hat nap alatt Isten megteremtette a világot. [Egyre dühösebben] Igenis uram, ahogy mondom uram, a VILÁGOT! És ön, ön nem képes arra, hogy egy átkozott nadrágot elkészítsen három hónap alatt!” [A szabó hangján, megbotránkozva] „No de Milord, de Milord! Nézze csak meg [undorodón megvető mozdulat] a világot... [Szünet] ...és nézze meg [büszke szerelmes mozdulat] az én nadrágomat!” [Szünet]

Nellre mered, aki kifejezéstelenül, üres szemekkel néz. Nagg élesen, erőltetetten fölkapag, hirtelen abbahagyja, fejét Nell felé nyújtja, ismét felkapag.

HAMM

Elég!

Nagg összerezzen, hirtelen abbahagyja a nevetést.

NELL [nagyon távolról, mintha álmodna]

A mélyére lehetett látni.

HAMM [kimerülten]

Nem fejeztétek még be? Hát sohasem fejezitek be? [Hirtelen dühvel] Tehát soha nem fog befejeződni!

Nagg lebujik a kukába, magára húzza a fedelet. Nell nem mozdul.

NELL [*mintha álmodna, nagyon távolról*]
A mélyére lehetett látni. A mélyére lehetett látni.

HAMM [*elfojtott hangon, reménytelenül*]
Tehát soha nem fog befejeződni. De hát miről beszélhetnek, miről lehet még egyáltalán beszélni? [*Dühöngve*] Országomat egy kukásért! [*Sípol. Belép Clou*] Vidd innen ezt a mocskot! [*Eltorzított hangon*] Tengerbe vele!

[...ADIEU, NELL...]

Clou a kukához megy, megáll.

NELL
Olyan tiszta... Olyan fehér...

HAMM [*kellemetlen hangon*]
Micsoda? Mit fecseg?

Clou Nell fölé hajol, a pulzusát fogja.

NELL [*halkan, Clouhoz*]
Szökj meg.

Clou elengedi a csuklóját, betessékeli a kukába, rácsapja a fedelet, fölegyenesedik. Visszamegy a helyére, a fotel mellé.

CLOU
Már nincs pulzusa.

Teljes sötét.

[...]

6. REGÉNY

HAMM
Ilyenkor mondom a sztorimat. Meg akarod hallgatni?

CLOU
Nem.

HAMM
Kérdezd meg apámat, meg akarja-e hallgatni.

Clou a kukához megy, fölemeli Nagg kukájának a fedelét, belenéz, fölé hajol. Szünet. Fölegyenesedik.

CLOV *[suttogva]*

Alszik.

HAMM

Ébreszd föl.

[ÉBREDÉS]

Clou fölé hajol, s az ébresztőóra csengetésével felébreszti Naggot. Újra megismétli. Zavaros szóváltás. Clou fölegyenesedik.

CLOV

Nem akarja meghallgatni a sztoridat.

HAMM

Adok neki egy bonbont.

Clou lehajol. Zavaros szóváltás. Clou fölegyenesedik.

CLOV

Drazsét kér.

HAMM *[nagyúri mozdulattal]*

Megkapja a drazsét.

Clou lehajol. Zavaros szóváltás. Clou fölegyenesedik.

CLOV

Rendben van. *[Clou az ajtóhoz megy. A kuka peremén föltűnik Nagg keze. Aztán előbukkan a feje. Clou kinyitja az ajtót, visszafordul.]* Hiszel az eljövendő életben?

HAMM

Az én életem mindig az volt. *[Clou kimegy, becsapja az ajtót.]* Na, ezt jól bevágta.

NAGG *[álnokság és agresszivitás keveredik a hangjában, de játssza az ártatlant]*

Hallgatlak!

HAMM *[dühösen]*

Szarházi! Miért csináltál engem?

NAGG *[még mindig ártatlan]*

Nem tudhattam előre.

HAMM

Mi? Mit nem tudhattál előre?

NAGG

Hogy te leszel belőle. *[Szünet. Gyerekesen]* Megkapom a drazsémat?

HAMM *[durván]*
Ha meghallgattál.

NAGG
Esküszöl?

HAMM
Igen.

NAGG
Mire?

HAMM *[súlyosan]*
A becsületedre.

NAGG *[ironikusan]*
A becsületedre? *[Szünet. Nevetnek. Alkudozva.]* Kapok kettőt?

HAMM
Egyet.

NAGG *[kevésbé gyerekesen]*
Egyet nekem, egyet a...

HAMM *[határozottan]*
Egyet! Csendet! *[Szünet]* Hol is tartottam? *[Szünet. Gyászosan]* Kikészült, kikészültünk. *[Szünet]* Ki fog készülni. *[Szünet]* Nem lesz többé hangunk. *[Szünet]* Valami csöpög a fejem lágyából. *[Nagg fojtottan vihog.]* Mindig ugyanazon a helyen fröccsen szét. *[Szünet]* Talán egy kis véna van ott. *[Nagg vihogása, mint az imént.]* Egy kis artéria. *[Szünet. Élénkebben]* Rajta, itt az idő, hol is tartottam? *[Szünet. Az elbeszélő hangján]* A férfi lassan közeledett, *[egy emberi lény hangján, elgyötörtén és kimerülten]* csúszott, a hasán csúszott. *[Színtelen, monoton hangon]* Bámulatatos sápadtságában és soványságában szemlátomást azon a ponton volt, hogy... *[Szünet. Rendes hangon]* Nem, ezt már megcsináltam. *[Szünet. Az elbeszélő hangján]* Hosszú csend visszhangzott. *[Rendes hangon]* Ez ügyes. *[Az elbeszélő hangján.]* Nyugodtan megtömtem a tajtékipámát, meggyújtottam egy... mondjuk, svéd gyufával, pöffentettem néhányat. Ah! Ah! Ah! *[Szünet. Megváltozott hangon, gőgösen, fenségesen]* „Rajta, hallgatom!” *[Szünet]* Aznap, emlékszem, különlegesen éles hideg volt, nulla fok a hőmérőn. Szenteste lévén ebben nem volt semmi... különleges. Az évszaknak megfelelő időjárás, mint általában. *[Szünet]* Tessék, micsoda rohadt szél hozta ide? *Felém emelte...* Felém emelte az arcát, amely egészen feketének látszott a mocskok és a könnyek keverékétől. *[Szünet. Rendes hangon]* Ez rendben lesz. *[Az elbeszélő hangján]* Nem, nem, ne nézzen rám, ne nézzen rám! Szemét lesütötte, motyogott, nyilván bocsánatot kért. *[Szünet]* Elég elfoglalt vagyok, tudja, az ünnepi előkészületek.

[Szünet. Határozottan] Végül is mi a célja azzal, hogy betört ide? [Szünet] Aznap, emlékszem, [korálszerűen] csodálatosan tündökölt a nap, a heliométer ötvenet mutatott, de a nap már hanyatlott... a holtak közé. [Rendes hangon] Ez ügyes. [Az elbeszélő hangján. Sietősen, türelmetlenül, brutálisan] Rajta, rajta, adja elő a kérését, rengeteg a dolgom. [Rendes hangon. Nyugodtan, gördülékenyen] Ez nyelvileg rendben van. Végre! [Az elbeszélő hangján.] Ekkor aztán elhatározta magát. A gyerekek miatt, mondta. Ajajajaj, egy gyerek, [kellemetlen, palatális-nazális hangon] az kellemetlen. A kisfiam, mondta, [félre] mintha a neme fontos lett volna. [Elgondolkozik] Honnan jött? Megnevezte a porfészkét. [Félre] Fél nap lóháton. Csak nem... Csak nem azt akarja bebeszélni nekem, hogy arrafelé még laknak emberek? Na de mégis! Nem, nem, nem, nem, nem... senki, csak ő és a gyerek, [félre] feltéve, hogy a fiú létezik. Jól van, jól van. Tájékozódttam, mi a helyzet Kovban, a hegyszoroson túl. Egy lélek sincs ott. Jól van, jól van. És azt akarja elhíttetni velem, hogy ott hagyta a gyereket egészen egyedül, ráadásul élve? Ugyan! [Szünet] Aznap, emlékszem, viharos idő volt, a szélmérő százat jelzett. A szél kitepte a kiszáradt fenyőket, és elszórta őket... messzire. [Rendes hangon] Ez egy kicsit gyenge. [Az elbeszélő hangján] Rajta, rajta, nyögje már ki, végül is mit akar tőlem, meg kell gyűjtanom a karácsonyfámat. [Szünet] Hogy rövid legyek, végtére megértette velem, hogy kenyeret kér a gyerekének. Kenyeret! [Félre. Nazálisan, undorral] Megint egy kéregető! Kenyeret? De hiszen nincs kenyere, nem tudom megemészteni. Jól van. Jól van. Akkor búzát? [Szünet. Rendes hangon] Ez rendben lesz. [Az elbeszélő hangján] Búzám, igen, az van a csűrben. De gondolkozzon csak, gondolkozzon! Adok búzát, egy kilót, másfél kilót, elviszi a gyerekének, és csinál belőle, ha a gyerek még él, egy adag finom pempőt. [Nagg reagál.]

NAGG

...egy adag finom pempőt...

HAMM

Másfél adag finom pempőt.

NAGG

...pempőt... másfél adag...

HAMM

Jó táplálót.

NAGG

...jó táplálót...

HAMM

Jól van. Az arcának újra színe lesz... hm... talán. És aztán? [Szünet] Dühbe jöttem. De gondolkozzon, gondolkozzon, [félelmetesen] itt él a földön, [mint egy ítéletet] és ez ellen nincs orvosság! [Szünet]

Aznap, emlékszem, az idő különösen száraz volt, a páramérő nullát mutatott. Eszményi a reumámnak. *[Szünet. Hevesen]* De végül is miben reménykedik? Hogy a tengerben és a folyókban ismét lesznek halak? Hogy az égben még akad manna a magafajta idiótáknak? *[Szünet]*

[...VALLATÁS...]

Lassanként eléggé lecsillapultam ahhoz, hogy megkérdezhessem, mennyi időbe telt, amíg idejött. Három teljes napba. Milyen állapotban hagyta a gyereket? Álomba merülve. *[Határozottan]* De milyen álomba, milyen álomba már? *[Szünet]* Hogy rövidre fogjam, a végén felajánlottam, hogy felfogadom. Megindított. S amellet azt képzeltem, hogy nincs már sok időm hátra. *[Nevet. Szünet]* Tehát? *[Szünet]* Tehát? *[Szünet]* Tehát? *[Szünet]* Itt nálam, ha ügyes, szép halállal végezheti, békésen. *[Szünet]* Tehát? *Tehát?* *[Szünet]* Végül megkérdezte, hogy a gyereket is befogadnám-e, ha még él? *[Szünet]* Erre a pillanatra vártam. *[Szünet. Méltatlankodva]* Hogy befogadnám-e a gyereket? *[Szünet]* Látom magam előtt, térden, két keze a padlón, eszelős szemei rám merednek, *[félre]* annak ellenére, amit mondtam neki. *[Szünet. Rendes hangon]* Ennyi elég mára. Hamarosan végzek ezzel a történettel. *[Szünet]* Hacsak újabb szereplőket nem léptetek színre. *[Szünet]* De honnan vegyem őket? *[Szünet]* Hol keressem őket? *[Szünet. Sípol. Clov be.]* Imádkozzunk Istenhez.

NAGG

Kérem a drabsémat!

CLOV

A konyhában patkány van.

HAMM

Patkány! Hát még vannak patkányok?

CLOV *[pimasz közönnyel]*

A konyhában van egy.

HAMM

És nem irtottad ki?

CLOV

Csak félig. Megzavartál bennünket.

HAMM

Nem menekülhet el?

CLOV

Nem.

HAMM

Akkor majd később agyonvered. *[Szünet]* Imádkozzunk Istenhez.

CLOV
Még mindig?

NAGG [*Gyerekesen, nyafogva.*]
A drázsémat!

HAMM
Előbb Isten! [*Szünet*] Készen álltok?

CLOV [*lemondóan*]
Kezdjük.

HAMM [*Nagghoz*]
És te?

NAGG [*összeteszi a kezét, behunyja a szemét, hadarni kezd, zsolttározva*]
Miatyánk, ki vagy a...

HAMM
Csendet! Csendben csináljuk! Viselkedjünk! Kezdjük. [*Imapóz. Csönd. Ő adja föl először*] Nos?

CLOV [*kinyitja a szemét*]
Szarok rá! És te?

HAMM
Majd, ha fagy! [*Nagghoz*] És te?

NAGG
Várj. [*Szünet. Kinyitja a szemét*] Francokat!

HAMM
A rohadék! Hisz' nem is létezik!

CLOV [*mutatóujját feltartja*]
Még nem.

NAGG [*gyerekesen*]
A drázsémat!

HAMM [*félig csukott szájjal, összeszorított fogakkal, kárörvendően, szadisztikusan*]
Nincs több drázsé. [*Szünet*]

7. NAGG MONOLÓGJA

NAGG

Ez így van rendjén. Végül is az apád vagyok. Igaz, hogy ha nem én, akkor másvalaki lett volna az apád. De ez nem mentség. *[Szünet]* A törökmézet, ami például már nem létezik, a világon mindennél jobban szeretem. Egy nap majd kérek tőled, cserébe valami szolgálatomért, és te meg fogod ígérni. Haladni kell a korral. *Haladni kell a korral.* *[Szünet]* Kit szólítottál, amikor még egészen kicsi voltál, és féltél éjszaka? Anyádat? Nem. Engem. Hagytuk, hogy sírj. Aztán messzebb tettünk, hogy alhassunk. *[Szünet]* Aludtam, *aludtam*, mint egy király, és te felébresztettél, hogy meghallgassalak. Nem lett volna elkerülhetetlen, valójában nem volt rá szükséged, hogy meghallgassalak. Amúgy meg nem is figyeltem oda. *[Szünet]* Remélem, eljön a nap, amikor csakugyan szükségét érzed, hogy meghallgassalak, és szükségét annak, hogy halljad a hangom, *[szinte suttoqva]* egy hangot. *[Szünet]* Igen, remélem, megérem, hogy majd úgy szólítasz, mint amikor még egészen kicsi voltál, féltél éjszaka, és én voltam az egyedüli reménységed. *[Szünet. Nagg ráüt Nell kukájának a tetejére. Szünet.]* Nell! *[Szünet. Még nagyobb üt. Sikolyglissando, amely egy sebzett állat nyöszörgéséhez hasonlóan végződik.]* Nell!

Szünet. Nagg visszabújik a kukába, magára csapja a tetőt. Szünet.

HAMM

Vége a mulatságnak. *Ahogy ükapám, Prospero megmondta: „Our revels now are ended”.¹*

[...]

8. HAMM UTOLSÓ ELŐTTI MONOLÓGJA

HAMM

Rajtam a sor. *Nekem kell lépnem.* *[Előveszi a zsebkendőjét, széthajtogatja, kinyújtott karral maga elé tartja]* Közeledik a... *[Szünet]* Sírunk, sírunk a semmiért, csak hogy ne nevéssünk, aztán lassan-lassan... elfog az igazi szomorúság. *Igazi szomorúság...* *[Összehajtogatja a zsebkendőt, visszateszi a zsebébe, kicsit fölemeli a fejét]* Ki mindenkin segíthettem volna! *[Szünet]* Segíteni! *[Szünet]* Megmenteni. Megmenteni!... *Megmenteni!* Minden lyukból előrajzottak. *[Indulatosan]* De hát gondolkozottatok, gondolkozottatok, itt éltek a földön, és az ellen

¹ „A játék véget ért”. Shakespeare: *Vihar*. IV. felvonás, 1. jelenet (Fábri Péter fordítása).

nincs orvosság! [Szünet] Menjetek és szeretkezzetek! Nyaljátok-faljátok egymást! [Szünet. Nyugodtabban] Ha nem kenyér, akkor kalács kellett. [Szünet. Indulatosan] Menjetek a francba, vissza... vissza csoportban kefélni! [Szünet. Halkan] És ez mind, mind! [Szünet] Még egy igazi kutyám sincs! [Nyugodtabban] A vég a kezdetben van, az ember mégis megy tovább. [Szünet] Talán folytathatnám a történetemet, befejezhetném, és belekezdhetnék egy újba. [Szünet] Esetleg a földre vethetném magam. [Nehézkösen föltápáskodik, aztán visszarogy] A résekbe vájhatnám a körmeimet, s úgy vonszolhatnám magam előre a csuklóm erejével. [Szünet] Ez már a vég volna, s én azon tűnődnék, hogy mi hozhatta el, hogy mi... [habozik] és miért késett oly soká. [Szünet] Itt leszek a régi menedékben, egyedül, szemben a csenddel és... [habozik] a tehetetlenséggel. Ha képes leszek csendben és nyugton maradni, vége lesz a hangnak, és vége a mozgásnak. [Szünet] Előbb még hívnám az apámat, és hívnám a... [habozik, gyengéden] fiamat. Kétszer, sőt háromszor is, ha nem hallanak elsőre vagy másodikra. [Szünet] Azt mondanám magamnak: visszajön még. [Szünet] És aztán? [Szünet] És aztán? [Szünet] Nem tudott, túl messzire ment. [Szünet] És aztán? [Szünet. Nagyon izgatottan] Mindenféle képzelgések! Hogy megfigyelnek! Egy patkány! Léptek! Szemek! Lélegzet, amit visszafojtottak, aztán... [Kilélegzik] Aztán beszélni, gyorsan, hangos szavakat, mint a magányos gyerek, aki megsokszorozza magát, kettő lesz belőle, három, hogy társaságban legyen és beszélgethessen éjszaka. [Szünet] Perc a percre, pluff, pluff, mint a kölesszemek... [keresi a szót] ahogy az öreg görög megírta, és egész életünkben várjuk, hogy mindez léletté álljon össze. [Szünet. Folytatná, de mégse. Szünet] Ó, ott lenni, ott lenni! [Belefúj a sípjába. Clow be, vekkelrel a kezében. Megáll a fotel mellett.]

9.

HAMM ÉS CLOV DIALÓGUSA

HAMM [társalgási hangon, elég arrogánsan]
Nicsak! Messze se mentél, meg se haltál?

CLOV [társalgási hangon, kissé pimaszul]
Csak gondolatban.

HAMM
Most melyik?

CLOV
Mindkettő.

HAMM
Ha elmennél messze, meghalnál.

CLOV
És fordítva.

HAMM [*büszkén*]
Messze tőlem, az a halál. [*Szünet*] És a patkány?

CLOV
Elmenekült.

HAMM
Nem jut messzire. [*Szünet. Nyugtalanul.*] Igaz?

CLOV
Nem is kell messzire mennie. [*Szünet*]

HAMM [*elegánsan*]
Nem most kell bevennem a nyugtatómat?

CLOV
De.

HAMM
Ó, végre. Add ide gyorsan!

CLOV [*összeszorított ajkakkal, fojtott szadizmussal*]
Nincs több nyugtató. [*Szünet*]

HAMM [*rémülten*]
A nyug... [*Szünet*] Nincs több nyugtató!

CLOV [*Hammot utánozva, ironikusan*]
Nincs több nyugtató. Soha többé nem lesz már nyugtatód.
[*Szünet*]

HAMM [*visszafojtott lélegzettel*]
De hát a kis kerek doboz. Az tele volt!

CLOV
Igen, de most már üres. [*Szünet*]

Clov keringeni kezd a szobában, keresi, hova tegye a vekkert.

HAMM [*halkan*]
Most mit tegyek? [*Szünet. Üvöltve*] Most mit tegyek?

[...]

10. „VÉGE, CLOV”

HAMM

Vége, Clov, kettőnk közt vége. Többé nincs szükségem rád.
[Szünet]

CLOV *[vállat vonva]*

A legjobbkor. *[Az ajtó felé indul]*

HAMM

A csáklyát hagyd itt.

Clov odaadja neki a csáklyát, elindul az ajtó felé, megáll, a vekkerre néz, leakasztja, tekintetével jobb helyet keres neki, a létrához megy, rárakja a vekkert, visszamegy a helyére, a fotel mellé. Szünet.

CLOV

Itt hagylak. [Szünet]

HAMM

Mielőtt elmész, mondj valamit.

CLOV

Nincs mit mondani.

HAMM

Néhány szót... hogy legyen mit megforgatnom... a szívemben.

CLOV *[ironikusan és keserűen]*

A szívedben!

HAMM

Igen! *[Szünet. Határozottan]* Ó igen! *[Szünet]* A többivel együtt végül, az árnyakkal, a sutogásokkal, minden bajjal, úgy végezzük. *[Szünet. Az elbeszélő hangján]* Clov... *[Szünet]* Soha nem beszélt hozzám. Végül aztán mielőtt elment, anélkül, hogy bármit kértem volna tőle, *[elmosolyodik]* beszélt hozzám. *Azt mondta, hogy...*

CLOV *[letörten]*

Á...!

HAMM

Azt mondta...

CLOV

Ó...

HAMM *[Clovhoz]*

Valamit... a szívedből.

CLOV
A szívemből.

HAMM
Néhány szót... a szívedből.

[VAUDEVILLE]

CLOV [*énekel*]
Kis madárka, hagyd el a kalitkád,
Röpülj a kedvesemhez,
Fészkelj be a fűzőjébe,
S mondd meg neki, hogy milyen szarul vagyok.
[Szünet]
Kielégítő?

HAMM [*keserűen, undorral*]
Mint egy köpés! [Szünet]

11. CLOV UTOLSÓ MONOLÓGJA

[„...L'ATTANTE...” Mártáié]

CLOV [*merev tekintettel, fakó hangon*]
Azt mondták, hogy ez az, a szerelem, igen, igen, hidd el, magad
is láthatod, hogy...

HAMM
Artikulálj!

CLOV [*ugyanúgy*]
...hogy könnyű. Azt mondták, hogy ez az, a barátság, igen, igen,
ez biztos, nem kell máshol keresned. Azt mondták, tessék, itt van,
állj meg, emeld föl a fejed, és nézd ezt a ragyogást. Ezt a rendet.
Azt mondták, ejnye, nem vagy te állat, gondolj csak mindezekre,
majd meglátod, ahogy minden világos lesz. És egyszerű! Azt
mondták, nézd csak, ezek a haldokló sebesültek milyen szakszerű
ápolásban részesülnek.

HAMM
Elég!

CLOV [*ugyanúgy*]
Néha azt mondom, Clov, igyekezned kell keményebben
szenvetned, ha azt akarod, hogy egy nap belefáradjanak a
büntetésedbe. Néha azt mondom, Clov, jobban itt kellene lenned,
hogy hagyjanak elmenni egy napon. **Csakhogy...** Csakhogy túl
öreg vagyok, s túl messze tartok, **túl messze**, hogy új szokásokat
vegyek föl. Rendben, soha nem lesz vége, soha nem megyek el
innen. [Szünet] Aztán egy nap hirtelen vége lesz, megváltozik,

nem értem..., nem értem, a dolog elhal, vagy én, nem értem ezt sem. A szavaktól kérdezem, a megmaradt szavaktól... álom, ébredés, este, reggel. Nem tudnak mit mondani. [Szünet] Kinyitom a konyhó ajtaját, és elmegyek. Annyira... Annyira görnyedt vagyok, hogy csak a lábaimat látom, ha kinyitom a szemem és a két lábam között egy kis feketés port. Azt mondom magamnak, hogy kialudt a föld, pedig fényben sohasem láttam. [Szünet] Megy ez magától. [Szünet] Mikor összeesem, sírni fogok... sírni fogok a boldogságtól... a boldogságtól. [Szünet. Az ajtóhoz megy. Ácsorog.]

12. ÁTVEZETÉS A FINÁLÉBA

HAMM [*nagyon félénken, fájdalmas nosztalgiával*]
Clou! [Clou megáll, de nem fordul meg] Semmi. [Clou elindul. *Kétségbeesetten*] Clou! [Clou megáll, de nem fordul meg]

CLOV [*bohóckodva*]
Ezt nevezem hatásos távozásnak.

HAMM
Köszönöm neked, Clou.

CLOV [*visszafordul, élénken*]
Ó, bocsánat, én tartozom köszönettel.

HAMM ÉS CLOV [*együtt mekegnek*]
Mi tartozunk magunknak köszönettel. *Mi tartozunk magunknak köszönettel.* [Szünet]

HAMM
Még valamit. [Clou megáll] Egy utolsó kegyet kérek. [Clou kimegy] Takarj le a lepedővel. [Hosszú szünet]

13. HAMM UTOLSÓ MONOLÓGJA

HAMM
Nem? Jól van. [Szünet. *Félre*] Rajtam a sor. [Szünet. *Rögzíti magát*] Nekem kell lépnem. [Szünet. *Fáradtan*] Régi, valaha elvesztett végjáték, nincs többé vesztés. [Szünet. *Élénkebben*] Lássuk csak. [Szünet] Ó, persze! [A csáklyára támaszkodva megpróbál arrébb menni a fotellel. Közben bejön Clou. Panama kalap, tweedzakó, karján esőköpeny, esernyő, bőrönd. Egész végig az ajtó mellett áll, szenttelenül, Hammot bámulja. Hamm föladja.] Rendben. [Szünet] Eldobni. [Eldobja a csáklyát, eldobná a kutyát is, meggondolja magát] Maradjunk

seggmagasságban. [Szünet] És aztán? Levenni. [Leveszi a sapkáját] Békekesség a... seggünknek. [Szünet] És visszatenni. [Visszateszi a sapkáját.] Deuce. Döntetlen. [Szünet. Leveszi a szemüvegét] Megtörölni. [Előveszi a zsebkendőjét, ki se hajtja, úgy törli meg a szemüvegét] És visszatenni. [Visszateszi a zsebkendőt a zsebébe, fölteszi a szemüvegét] Megérkezünk. Még néhány effajta ostobaság, és hívom. [Szünet] Egy kis... egy kis... egy kis költészet. [Szünet]

[HOMMAGE À BAUDELAIRE]

Kérted... nem, nem, nem. [Szünet. Kijavítja magát.] Az alkonyt hívtad; eljött... nem. [Szünet. Kijavítja magát.] LESZÁLLT, íme itt van. [Újrakezdi. Énekelve.] Az Alkonyt hívtad, ím leszállt, itt van, fogadd.² [Szünet. Apró, helyeslő fejmozdulat, kézmozdulat.] Ez ügyes. [Szünet] És aztán? [Szünet. Jobb kézzel lassú, kérdő mozdulatot tesz. Egészen más hangon.] Üres percek, mindig üresek, de számítanak a végelszámolásnál, és a történet lezárul. [Szünet. Az elbeszélő hangján.] Hogy elhozhatja-e magával a kisfiát... [Szünet] Erre a pillanatra vártam. [Szünet] Nem akarja magára hagyni? Azt akarja, hogy a gyerek növekedjen, amíg maga... maga összemegy? [Szünet] Hogy könnyebbé tegye a maga utolsó százezer negyedóráját? [Szünet. Felemelt mutatóujjal] Ő nem tudja, miről van szó, nem ismer mást, csak az éhséget, a hideget és a halált a végén, a végén. Magának viszont, magának tudnia kell, hogy mi most a föld. [Szünet] Ó, én szembesítettem a felelősségével! [Szünet]

[A REGÉNY VÉGE]

[Rendes hangon] Jól van, itt vagyunk hát, itt vagyok, elég ebből. [Fölemeli a sípot, habozik, elengedi. Szünet] Igen, valóban! [Belefúj a sípba. Szünet. Hangosabban. Szünet] Jól van. [Szünet] Apám! [Szünet. Hangosabban] Apám! [Szünet] Rendben. [Szünet] Megérkezünk. [Szünet] És befejezésül? [Szünet] Eldobni. [Eldobja a kutyát. Letépi a nyakából a sípot] Tessék! [Földhöz vágja a sípot. Szünet. Horkant. Halkan. Nagyon félénken] Clov! [Hosszú szünet] Nem? Jól van. [Előveszi a zsebkendőjét] Mivel ezt így játsszák... [elkezd széthajtogatni a zsebkendőt] ...játsszuk is így... [hajtogatja] ...és ne beszéljünk többé róla... [végez a széthajtogatással] ...ne beszéljünk többé. [Kinyújtott karral maga elé tartja a kihajtott zsebkendőt] Vén rongy! [Szünet] Téged... megtartalak. [Szünet]

A zsebkendőt az arcához közelíti.
Függöny.

14. EPILOGUS

² Charles Baudelaire *Áhitat* (Recueillement) című versének második sora Tóth Árpád fordításában.